ВОЛЬНАЯ БЕЛАРУСЬ

Цэна асобнага № 15 кап.

Умовы падпіскі на 1917 год.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м.	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м.
1 р.	2 р.	3 р	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Падпіска прымаяцца толькі с 1-го чысла кожнаго месяца.

Перамена адрэсу—50 коп. Пры зьмені адрэса конча прыкладаць стары адрэс.

Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны і толькі з аднаго боку паперы. Кепска перапісаныя рукапісы ні чытацца, ні друкавацца ня будуць.

На ліставання, перасылку рукапісау і іншыя адказы-павінны прыкладацца маркі.

Газэта палітычная, эконамічная і літэратурная.

Год выданьня I.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Мінск, Захарауск. 18

Умовы друку абвестак:

(На IV боку газэты) за 1 радок шпальту 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны раз.

Асобам, шукаючым працы — 1 руб. за 3 радкі за адзін раз.

№ 16. 1917 г. Панядзелак Выходзіць двойчы на тыдзень. 28 жніуня 1917 г. № 16.

Сіла у еднасьці.

Усё свае жыцьцё усе мы чуем адны і тыя вялікія словы:

— Сіла ў еднасьці. Сіла ў арганізацыі. Сіла ва ўзаемапомачы.

І усе мы добра ведаем, што гэта праўда. Так, лягчэй пераламаць 100 пруткоў па аднаму, як цэлую іх звязку адразу. Усе мы паасобку гэта добра разумеем, бачым і чуем, але нейкая закавыка стаіць нам на дарозі і ні дае адвагі зьліцца ў вадно цэлае. Закавыка гэтая есьць ні што іншае, як наша цемра і тые варункі мінулага, ў якіх мы жылі соткі гадоў у падданстві такога ураду, якому наша народная прасьвета і еднасьць былі страшней сьмерці. Бадай што кожны асобны чэлавек, дзякуючы свайму прыдатку, «інстынкту самаабароны», ды пад страхам уселякіх напасьці, толькі і глядзеў:

— От, абы я жыў—здароў, а сусед хай сам аб сабе дбае.

На нашых вачах, нас як бараноў рэзалі, вешалі, скуру лупілі, а мы глядзелі і маўчалі, а мо' паціхіньку й думалі:

— Балазе ні я папаўся, а суседа хай лупяць...

Такое нізкае, гідкае перакананьня зьявілася у нас на грунці «самаабароны»!.. Ці-ж ні смешна гэта? Якая тут абарона, калі сягоньня цябе лупяць—я маўчу, заўтра мне лупіць будуць—ты маўчаць-імеш?!

Нат каровы і тыя равуць, калі адну з іх воўк рэжа.

Вось што зрабіла з намі цемра, да чаго давяло нас жыцьцё пад'яромнае! Мы сталі на ніжэйшай ступені ад быдла, ад зьвера. Пчолы, мурашкі—паглядзеце на іх, як яны жывуць і што робяць. Ваўкі—ходзяць стадам, жывуць ў еднасьці. Птушкі ў вырай і з выраю ляцяць разам ў парадку. А мы?—Мы людзі, створэные па «абразу і надобнасьці Бога» дурнейшые са сваім хвалёным розумам ад гэтых нізшых твораў земных, што жывуць інстынктам (чуцьцём)! Мы дробязь у параўнаньні з імі! Мы павар'яцелі! Мы захварэлі страшэннай хваробай вузенькага суб'ектыўнага эгоізму.

Толькі гляньце, што робіцца цяпер, хаця бы ў Расіі, ні кажучы ўжо аб гэтай усясьветнай шалёнай вайне. Да чаго людзі дагаварыліся? Да чаго дарабіліся? Да чаго дайшлі? Пайшоў брат на брата, сын на бацьку, бацька на сына, парція на парцію, махляр на шчырага, жулік на махляра... Німа ні указчыка, ні прыказчыка. Усе робюць, як хочуць, а хочуць як падказвае ім «заплутаная псіхалёгія» і «хвалёны розум» ад каторых камару, птушцы і зьверу ні добра робіцца...

Ходзіць па сьвеці хтосьці і, ці то дзеля сваёй карысьці, ці то ведзьмам на пацеху, ходзіць і муціць ваду. Сягоньня мы верым аднаму махляру, заўтра другі прыходзіць—другога слухаем і другому верым, пасьля трэйцаму, чацьвертаму і т. д.

Што-ж гэта?! Хто мы? Дзе наш вобраз чэлавечнасьці?

Людзі! Брацьця! Апамятайцеся! Вазьміце вочы ў рукі, як той казаў, і прыгледзьцеся да ўсяго наўкола, а найперш і найлепі сябе разгледзьце.

Браты Беларусы! Прыгледзьцеся добра да сябе і да сваіх патрэб.

— Вы хочэце людзьмі звацца?

— Вы хочэце палепшыць свой быт?

— Вы хочэце згарнуць з душы і цела ўсю гразь, што махляры і перакінчыкі накідалі на вас?

Дык ідзіце ні чужой, а сваёй простай дарогай. Ідзіце усе разам, памятаючы раз на заўсёды, памятаючы так, каб кожная капля вашай крыві чула; каб кожная складка мазга ведала; каб уся душа ваша любоўю гарачай спазнавала:

— Адзін за ўсіх і ўсе за аднаго.

— Сіла мая—сіла усіх, сіла усіх—мая сіла.

— Хто хочэ адабраць нашу душу, той хочэ нашай пагарды, а калі мы загубім наш гонар— мы загубім воблік чэлавечы, мы стапем нявольнікамі крывавага гонару ворагаў нашых.

— Хто ні мае пашаны да свайго—ні мець-іме пашаны да чужога.

Калі гэтые словы зразумелые вам, калі вы бачыце і чуеце гэта, то ідзіце бараніць сябе усе разам, а не паасобку.

Сіла ў еднасьці.

Адзін за ўсіх і ўсе за аднаго!

I. Пілiпаў.

Зямельнае пытанне і дзяржаўны лад.

Можна спадзявацца, што да Устаноўчаго Сойму пройдуць у большасьці дэпутаты сацыалістычнага кірунку. Грамада селянскага люду у Расіі хоць і ні сацыалістычна, але, будучы палітычна ніспелай, цёмнай, беднай і сірачнёнай зямлі, лёгка можа пайсьці у той бок, адкуль чуецца кліч: «зямля і воля.» Вось і можна думаць, што Сойм ухваліць і вынясе дужа важнае пастапаўленне: установіць у Расіі дэмакратычную рэспубліку і перадасьць усю зямлю з рук ціперашніх яе ўласьнікаў у казну, або завядзе сацыалізацыю зямлі. Мы павінны заговедзь [загадзя] разгледзіць, ці будзе гэтая зямельная рэформа карысная для беларускага народу.

Вядома, што кожны народ больш за ўсё жадае быць самавітым гаспадарам у сваём краю, і той дзяржаўны лад, які прызнаў-бы за Беларусьсю права на аўтаномію у яе этнаграфічных (дзе жывуць беларусы) граніцах, быў-бы для нас найлепшы і карысны. У рэспубліцы дабіцца гэтага лягчэй, чым у манархіі,—значыць гэты парадак дзяржаўнага ладу ня папярэчыць інтарэсам беларускага народу. Зусім іншая справа—сацыялізацыя зямлі, або пераход яе да казны. Ад мамэнту пераходу усёй зямлі у казну, у рукі Ураду—трэ' думаць, тым самым Урад набірае страшэннай сілы нэд грамадзянствам гасударства, над яго культурным, эканамічным і нацыанальным развоем. Патрэбна вялікая пэўнасьць, што Урад, узяўшы у свае рукі такую ўласьць. будзе заўсюды праўдзівым прэдстаўніком інтарэсаў усіх грамадзян гасударства, што ён ня будзе злоужываць ці махлявацъ гэтай уласьцю; што у нас будзе магчымасьць скінуць ці зьмяніць яго, калі ён нарушыць правы грамадзян. Нарэсьці, ці патрапяць самі народы у гасударстві спыніць у сябе і паміж сабою усялякія спрэчнасьці ў справах змагання на ніві эканамічнай, нацыанальнай і інш., і ці ня створаць яны многа перашкод для Ураду пры выкананні ім сваіх абавязкаў. Дагэтуль ня маем прыкладу, каб дзе на сьвеці быў такі дзяржаўны лад, які нам бажаецца завесьці. Тым-та самую трываласьць дзяржаўнага ладу ня можна згоры правідзіць і ня можна быць пэўным, што так яно станяцца, як жадаецца. Маемо прыклад на Францыі. Французы, адзін з найбольш культурных народаў у Эўропі, посьля вялікай рэвалюцыі у канцы 18-га веку, два разы парываліся устанавіць у сваём гасударстві рэспубліку і ледзьвя за трэцім разам, блізка праз 80 год посьля рэвалюцыі, здолалі умацаваць гэты лад дзяржаўнага кіравання. Ці Расія здолае за адным махам, пры сваёй культурнай адсталасьці, завесьці гэтакі лад, якога яшчэ нідзе німа (усе ціперашнія рэспублі-буржуазныя) ды яшчэ у гэткім часі, як цяпер,—нет ведама. А што будзе, калі уласьць у Расіі захопяць расійскія нацыаналісты? Дагэтуль яшчэ ніводнае культурнае гасударство ня адважылась завесьці у сябе сацыалізацыю зямлі [нацыаналізацыі? Рэд], але можна спадзявацца, што у тым гасударстві, дзе гэта будзе заведзяна, ня закасуецца гэта і пры пераходзі ўлады у рукі рэакцыі, каторая рада будзе выкарыстаць пераход зямлі пад загад Ураду, як павялічэння свае уласьці дзеля трымання людзей у кабле і абрусенні [наварота на маскалёў], пераселяючы людзей з аднае акругі у другую па свайму бажанню. Закліч—«уся зямля для працоўнікаў на зямлі» пры сацыалізацыі зямлі вядзе да роўнага падзелу і спажыткавання на роўных правах усяго зямельнага запасу у гасударстві паміж усімі ахвотнікамі працаваць сваімі рукамі на зямлі. Залежна ад гэтага,—ад ліку зямлі і працоўнікаў, кожны адтрымае кавалак зямлі, які хто зможа абрабіць сам с сямьёю, але бяз найміта, а можа і меньш таго, калі выявіцца шдахват зямлі. Пры гэтакіх парадках трудна будзе выбіцца каму-небудзь з гурту шэрых земляробаў, накуль хто сядзіць на зямлі, каторае можа хваціць на пражытак, але ні на значнейшы дастатак. Хто сойдзе з зямлі, дык на яго мейсца пасадзяць другога, бо зямля ня будзе асобнай уласнасьцю, а гасударсьцвеннаю,—значыць з яе будуць карыстаць, як з дажывотнай арэнды. Памрэ гаспадар,—нет ведама, што рабіць удаве з нялетнімі дзяцьмі: найміта або парабка ня будзе, бо хто можа працаваць, той і сам возьме зямлі. Воля—вельмі каштоўны набытак, калі народ мае магчымасьць павялічваць свой дастатак. Чалавек тым і розьніцца ад бязмоўнага стварэння, што ён ніколі ня здавальняецца тым, што мае, а пастаянна рупіцца аб тым, каб надбаць сабе як найбольш дабра, патрэбы яго пашыраюцца і праз гэта ён вытварае культурны поступ у грамадзянстві. С часам станяцца, што людзі навучацца шчыра працаваць дзеля агульнай карысьці, на грамаду,—цяпер-жа такіх людзей мала і трэба прызнаць, што ў наш час асобісты інтэрас гэта самая моцная прынука да працы. Праз тое на цэлым сьвеці шануюць ўласьнасьць, ня гледзючы на тое, што яны часта ідзе поплеч с крыўдай і паняверкай. Бяз яе людзі загразьлі-б у апатыі і, заміж пашырэння і павялічвання патрэб, зьменьшылі-б іх да ліку лёгка дабываных патрэб пражыўлення.

Беларусь—край бедны. Ані нетра яго, ані паверхні пласт зямлі ня славіцца багацьцем. Трэба многа шчырай і разумнай працы, каб мець добры зыск і аплату за працу, а разумная праца вымагае капіталу (грошы). А сушка балотаў, штучныя гноі, гаспадарскія машыны і прылады, заводы, фабрыкі і інш. вымагаюць многа грошы і асобістага пачыну (ініцыатывы), а праз гэта нам ня сьлед змагацца с капіталам (у яком сэнсі? Рэд.), а наадварот, ад творчай працы капіталу мы павінны чакаць эканамічнага (гаспадарнага) расквіту нашага краю і павялічэння у ём дастатку.

Для нас важней за ўсё, каб нам ніхто ня накладаў свае волі. Беларусь хоча жыць сваёю воляй і сваім разумам. Устаноўчы Сойм павінян даць Беларусі тэрыторыяльную аўтаномію с правам увадзіць свае уласныя распарадкі, згодныя з духам і воляю нашаго народу у поўным закрэсі усіх спраў, а ў тым ліку і справы зямельнае. Дзеля гэтага нам трэба хутчэй устанавіць Цэнтральную Беларускую Народную Раду, як на Украіні, і дабівацца асобных выбараў у Сойм, дзе нашы нрэдстаўнікі апрацуюць статут нашай аўтаноміі і акрэсьляць граніцы беларускай зямлі.

I. Раманавіч.

P. S. Заўважыўшы, што сацыалізацыя і нацыаналізацыя зямлі ні адно і тое, згаджаючыся с шаноўным аўтарам, што зямельная справа на Беларусі можа быць развязана толькі Беларускаю Краёваю Радаю і што ўсе праэкты зямельнай рэформы расійскіх партый для нас ні дапасованы,—рэдакцыя ахвотна друкуе артыкул шаноўнага аўтара. Разам с тым, рэдакцыя спадзяецца, што гэта выкліча спрэчкі і знойдуцца людзі, каторыя захочуць асьвяціць пытаньне с свайго пагляду па грунт рэчы.

Рэдакцыя.

З вескі.

Згінуло гідкае апякунство, што цьвёрдым крокам вяло нас да нацыанальнай сьмерці.

Усё было дапасована да таго, каб дабіцца свае мэты ды яшчэ нават паказаць сябе у вачох беларусаў сябрамі і дабрадзеямі. Цёмны селянін стагнаў ад спрытнай панскай працы, але маўчаў. Ды інакш і нельга было: засьмяюць, калі адчыніш рот. «Аб ім клапоцяцца, працы не шкадуюць, каб добра жылося, вядуць аберучкі, каб не заблудзіў, стаў чалавекам, а ён яшчэ не здаволен, крывіцца! Быдлё, не йначэй!»

Лепшыя сыны Беларусі даўно гэта бачылі, даўно голасна крычалі аб зьдзеку, крыўдзі. Але апякуны празрыста уг-

ладаліся і мелі нападатовы турмы, засланьня, ланцугі. У далёкіх краёх у пякельным жыцьці апынуваліся тыя, што жадалі дапамагчы свайму цёмнаму брату. А народ беларускі заставаўся адзін цёмны, без вартаўнікоў яго інтарэсаў.

Але частка лепшых сыноў Беларусі працавала на пацёху, чакаючы лепшага часу.

Запанавала вольнасьць. Загаманілі, заварушыліся беларусы між балот, лясоў у сваіх цёмных хатках. Пачуўся голас роднай кніжкі, газэты, жаданьне сваёй школкі каб дзеткі не калечыліся, вывілося жаданьне самым здабыць сваё шчасьце, ў свае рукі узяць сваю родную справу. Выйшлі да працы сыны пакрыўджанага магутнага народу. Гучны вокліч пачуўся па ўсіх куточках: адраджэньне, єднасьць, змаганьне з ворагамі роднай справы, праца. Глеба гатова, зярняткі знайходзяць ў ёй добры прытулак. Расьце, шырыцца сьвядомасьць народу. Гурткі множацца. Тры браты—славяніны ідуць роўнай сьцежкай, даганяюць суседзяў.

Будзіцца наша Беларусь з адвечнага сну да новага жыцьця; моладзь лучыцца ў гурткі, каб лепш працаваць. Праца кіпіць, бо час такі, што спаць нельга. Каб праца была больш пляновай і прадуктыўнай зрабілі зьезд 8-10 ліпня ў Мінску. Але надзеі нашы так і засталіся надзеямі, зьезд іх не спраўдзіў. Сварка, людзі за чубы не ўзяліся. Партыйныя рахункі, асабістыя рахункі... «Гэта хамства!» выкліке адзін... «А вы—агент каталіцкай клерыкальнай партыі!»; кажа другі... «Дарога, па якой Б. С. Г. хоча вясьці нашу агульную працу, можа быць пераходнай да шырокага культурна-нацыянальнага адраджэньня Беларусі».. заўляе трэці. Што гэта такое? Што ёсьць супольнага паміж адраджэньнем і агентам каталіцкага клерыкалізму? Чаму названы так не пратэставаў? Калі гэта толькі лаянка, дык дапусьціўшы яе павінен быў выключыць сябе са сходу. Прадстаўнікі цэлай партыі пакідаюць сход, а старшыня кажа: «Зьезд беларускіх арганізацый вядзе даляй сваю справу.» Гдзе ж тут характэр «агульнага» калі лічыць, што у нас толькі дзьве партыі? А калі хто ня лічыць Б. Н. С.'аў спрыяючымі нашай справі, хай давядзе нам гэта. Мы хочам ведаць, мы павінны ведаць усё! Вы стаіце на варці інтарэсаў любай ўсім нам Маткі-Беларусі. Мы углядаемся на вас, як на лепшых сыноў яе,—тлумачце нам.

Вораг ня сьпіць. Яму да душы гэткія зьявы.

З р э б н ы.

Друк і жыцьцё.

Адносіны расійцаў да Фінляндзіі.

«Надзвычайна зьявішча мы бачым у адносінах расійскага рэвалюцыйнага грамадзянства да падзей у Фінляндзіі, піша «Украінскі Голас». «Усе, ні разбіраючысь у том грунці, на якім узраслі гэтыя падзеі, пачынаюць пагражаючы крычаць і крычаць усе—пачынаючы з «Волі Народу» і канчаючы «Новым Временем», кідаюць бязпадстаўныя абвінавачання, пагражаюць войскам разагнаць Сойм, бытцым нізаконна склікаены. І хто пагражае? Пагражае краса і цьвет расійскіх рэвалюцыянэраў. Вінавацяць фінляндзкую дэмакратыю у том, што яна нібыта ідзе у разлад з інтарэсамі агульна-расійскай дэмакратыі, вінавацяць іх у сэпаратызмі (аддзяленні),—выстаўляюць на сусьветны глум свае-ж уласныя даказы, даказы надзвычайна наіўныя, дзіцячыя,—таго, што дамагання дэмакратыі Фінляндзіі, нізалежнасьці Фінляндзіі, як асобнай Дзяржавы ня маюць пад сабою грунту. А чаму? А таму, кажуць, што Фінляндзія ня прывыкла жыць самабытна. Раней, моў, яна жыла с шведам, а потым перайшла пад нашу «расійскую высокую руку» і чаго ей яшчэ трэба? З намі так добра жылось. Хто гэта гаворэ? А гавараць гэта расійскія рэвалюцыянэры бяз жаднае кроплі імпэрыялізму!

Дэмакратыя Фінляндзіі, стоючы на грунці праўды і маючы законнае права, дамагаецца склікаць Сойм; яны ня зьбіраюцца пратэставаць процi нізаконных учынкаў сілаю, яны склікаюць Сойм дзеля мірнае працы,—нават яны зьвяртаюцца да расійскіх «глухіх» сацыялістаў с просьбаю стрымацца і ня чыніць гвалту над законным актам Фінляндзіі, але расійскія рэвалюцыянэры адказу на гэта ня далі і пэўна што і ня дадуць. Гэты жывы прыклад яскрава нам паказвае, с кім нам трэба ісьці і ад каго чакаць дапамогі.

Даляй мы бачылі, як зьвярталіся да Часовага Ураду мусульманы с просьбай здаволіць іх самыя німінучыя патрэбы нацыі, але адказу ні дачакаліся. І гэтыя жывыя нрыклады сьведчаць пра тое, што кожны выступ, кожнае дамаганне якой небудзь нацыі,—павінна апірацца на моцную агульна-нацыянальную арганізованую сілу, злучанай адной мэтай, адным бажаннем здабыць сабе права і вольнасьць, і мы глыбока праканаты, што толькі такія выступы, цалкам арганізованыя, будуць мець патрэбны усьпех.»

Супольная мова.

У «Русскихъ Вѣдомостяхъ» краса і пыха расійскага пісьменства, В. Короленко, распачаў друкаваць нарысы: «Война, отечество и человѣчество». Пісьменнік гаворыць на тэмы, усім цікавыя, што ўсіх хвалююць, усіх таркаюць за найчулліўшыя струны душы.

«Цяпер, калі скінута самадзяржавіе, перад намі, перад усімі адразу, цэлымі гуртамі паўсталі заданьня, пра каторыя да гэтага часу даводзілася толькі паасобку думаць і толькі на патаёмных сходах гуртам гаварыць. Новыя разуменьня, што і пераказваюцца новымі словамі, з латынскага слова «рэспубліка» пачаўшы, адразу уціснуліся у наша жыцьцё, заселі, ня спытаўшы старога начальства, на пярэдніх мейсцох і зварачаюцца аднака і да мужыка ніпісьменнага у далёкум сяле і да работніка ды інтэлігэнта у месьці (горадзі).

— Ось мы прышлі да вас. Сустрэчайце нас і адгадайце, што азначаюць пытаньня, якія ставіць жыцьцё. Ды ня длякайцяся. Жыцьцё ня чакае...

Есьць такая даўнейшая грэцкая байка. На дародзі да вялікага места залягло якоясь няпэўнае страшыдла с тулубам льва і тварам чалавека. Кожнаму, хто йшоў да места с пустыні, яно загадвала загадкі. Хто ня ўмеў адгадаць, таго пажыраў той сфінкс.

Такі сфінкс цяпер пазірае у вочы усяму расійскаму народу на шляху да блізкае будучыны. Заглядае і загадвае загадкі і славамі прамаўляе: «адгадвайце гуртам. селянін і гаражанін, багатыр і убогі, вучоны і трохі-пісьменны. А ня знойдзеце супольнай адгадкі—гіньце»...

Пісьменнік покі што знайшоў супольную для усіх расіян мову, і яго нарысы з захопліваньнем прачытаюць і высокавучоныя і трохі пісьменныя. Класічная прастата выслову і паважная глыбіна зьместу зьедналіся, каб разьвеяць той туман, што залёг над нашым жыцьцём. Вялікі талянт можа і цуда тварыць... А супольнае мовы трэба шукаць, піша «Новая Рада», трэба каб знайці паразуменьне, каб адно і тое прынамсі аднака разумець. Бо вось, напрыклад Е. Кускова у «Власти Народа» шукае выйсьця з анархіі (безладзьдзя), але наўперад і саму анархію шукае ня там, дзе трэба.

«Калі аддзяляецца Украіна», піша яна: «або фінляндцы, наперакор роспуску сойму Часовым Урадам, самачынна яго склікаюць, то паразуменьня бадай што ня памогуць: правадыры украінцаў, а яшчэ больш фінляндцаў, занадта культурныя людзі, наб ня разумець, што чыняць». Украіна хоча аўтаноміі у фэдэратыўнай расійскай рэспубліцы, а Е. Кускова, тым часам піша: «калі аддзяляецца Украіна». «Ой, трэба, трэба супольнай мовы шукаць», дадае «Нова Рада», «бо начай ніколі ня адгадаем тых загадак, што усім нам ставіць сфінкс нашага часу. А як ні адгадаем, дык сфінкс ужо сам ведаць будзе, што яму рабіць».

«Вайна да канца».

«Новая спроба паклікаць згоду на зямлю, змучаную і спаляндраваную трымя страшнымі рокамі вайны, піша «Н. Рада» скончылася так, які першыя. Калішні міратворэц, амэрыканскі прэзыдэнт Вільсон, адказаў на папскі закліч: «не». За ім пэўна пойдуць іншыя дзяржавы

На полі.

Іду полем зяленым, а жыта ўвакол
Тут хвалюецца.
У кожнай траўцы, ў кветах на загонах краса
Усюды чуецца.
А ветрыско шугне—сьвежы пах панясе
Ва ўсе стораны.
Я прышоў на паля, я прышоў адпачнуць,
Працай зморэны.
Глядзяць ў вочы прыветна тут мне васількі
Мае мілые.
Ад травы, ад лугоў набяруся ў палях
Дзіўнай сілы я.
Бытцам вагар вады—тут жытные лагі
Разбегаюцца.
Пяюць птушкі ў гары бы званочкі звіняць—
Заліваюцца.
І нясецца наўкол песьня—Богу хвала,
Усюды чутная...
Скуль ўзялася, краса, на пялёх залатых
Ты магутная?—
Гэта праца людзей, што прыбрала паля,
Тут красуецца:
У кожнай ніві палёў, і ў гаю, і ў лугу
Яна чуецца.

Я. Ж у р б а.

Бітва.

Над старонкай вісьне хмара
Чорная, як ноч.
Ей ваякі кажуць грозна:
«Гэй, ідзі ты проч!
Нам патрэбна сьвету, сонца,
Ясных, цёплых дзён,
А ты скрозь заслала небо
Цемраю сваёй».
Узняліcь яны высока—
К сьвету сонца, зор;
Апынуліся ля хмары,
Дзе наўкол прастор,
І пашлі ў бітву там с хмарай...
Страшна трэскаў гром...
А пад імі дождж паліўся
На зямлю руччом.
Вось і, сонцэ засьвяціло—
Усё ярчэй, ярчэй.
І ваякам ўсе сказалі:
«Буры вы ямчэй!»

Я Ж у р б а.

Засульскія Турэ.

Есьць у нашум краю сяло Засульс, а каля таго сяла, на краю баханскага балота, ляжаць тры вялізныя каменя, што Турамі завуцца. Два з іх большыя ляжаць поплеч, як два пірагe зліпшыся, а трэйці меньшы, круглы, як баханок, ззаду паміж пірагоў паложаны.

Вота-ж, як старыя людзі павядаюць, гэтыя каменя колісь-то людзьмі былі такімі, як і мы. Гэта было яшчэ тады, як наш край у паганстві быў, а толькі чутка хадзіла, што ад Кіева нека новая вера разыходзіцца і што раз даляй і даляй па гарадох, сёлах і садыбах пашыраецца. І ад гэтае чуткі страшна людзям станавілася. Баяліся новае веры, як заразы якой.

Людзі зыходзіліся у сьвятыя дубровы ды гаі, там раіліся і прыносілі ахвяры багом, каб уласкавіць і упрасіць аб помачы процiў насуваючай с поўдня страшнае навіны.

Вот у адным сяле над Сулаю разышоўся пагавор, што да аднаго гаспадара, каторы жыве за сялом на адзіноці і Турам празываецца, па начох прабіраецца нейкі нівядомы чалавек з вялікаю барадою, з доўгімі валасамі, павучае гаспадара таго новай веры. Сталі селяне падглядаць і дзе каторыя з іх бачылі, як нівядомы з гаспадаром, з гаспадыняй і з малымі іх сынамі кланяліся нейкім рагачом. Сталі прызірацца да гэтых рагачоў і дагледзілі, што яны паробляны з залезных шынаў, зложаны накрыж. Тых крыжоў налічылі тры: адзін вялікі пасярэдзіні, а два малыя абапал яго. Сабралі сход і ураілі, каб сямью і садыбу тых Тураў знішчыць дазвання, каб і следу ня было.

Аднэй гэтак раніцай запрагае той апрычны гаспадар валэ араць ехаць, ажно бачыць: з сяла народ да яго валіць,—хто с сякерaю, хто с пілаю, хто з насекаю, а хто проста с кіем. Сьцяміў ён бяду німінучую. Кінуўся у хату, разбудзіў жонку і сына, сам узяў вялікі крыж, а ім даў па малому і чым дужы у лес. Селяне тое як забачылі,—зараўлі ад злосьці ды кінуліся ў дагонку. Турэ тыя уцякалі на ўсю моц, ажно разам спыніліся, бо прыбеглі к вялікаму ніпраходнаму балоту. І апанаваў іх вялікі страх ды кажуць яны, усумніўшыся у сілі Бога Вялікага:

— Што мы з новае веры скарысталі? Бадай мы той час лепш каменнямі сталі, як малі яе пазнаваць!

Тагды Бог і перакінуў іх за гэта у каменя. Прыбегаюць людзі усьлед за імі—аж нідзе нікагуткa, адно тры камені ляжаць.

— Вот табе й нашы Турэ! кажуць селяне, апусьціўшы рукі.

Турамі завуцца тыя каменя і цяпер, а крыжы пазнаходзілі у зямлі ужо за нашых часоў. Яшчэ гадоў двадцаць таму жылі тыя людзі, што с тых крыжоў нарогі (лемяшы) рабілі.

(Друкавана у «Сѣв. Зап. Краю» у 1902 г.)

К. К а г а н е ц.

Ваучок.

Ваўчок малады, па Палесьі ходзячы нагадаў сабе з сьветам змірыцца. Надумаў ён жыцьцё сваё перамяніць,—шкоды нікому ня чыніць, з авечкамі і козамі дружыць, сьвінняў ня займаць, гусей няпужаць, слабым у бядзе памагаць, а самаму—ягадамі, карэньнямі жывіцца.

Спаткаў ён раз каля рэчкі, на палянцы. старога воўка, што смагу вадою праганяў. Разбалакаўся з ім ды і пра думку сваю расказаў. Той паслухаў ды кажа: «Рабі, як хочаш. Але я-б ня раіў, калі зводу ня хочаш дазнаць і жыцьцё сабе збрыдзіць. Сьвету даволі таго, што ты воўк, каб усюды гналі цябе і сквалі сабакамі». Ваўчку гэта няпраўда паказалася каб людзі за дабро злом плацілі толькі за тое, што ён воўк. І пакланіўшыся стараму ваўку, пашоў ад яго прэч, каб сабе сэрца ня ад'ядаць, слухаючы яго нагаворы.

Ідзе ён, ідзе і захацелася яму есьці. Знайшоў птушачку здохлую, высахшую і выпятраўшую на сонцы, каторую жукі растачылі. Зьеў яе са смакам, але голаду ня прагнаў. Хлябнуў вады з калеіны ды ідзе

процiў нямецкай каалiцыi. Гэтыя дзяржавы зноў робiць тую саму помылку, якiх нароблiна шмат i з якiх можа найбольшыя былi тагды, калi бяз разгляду адкiнулi вядомую нямецкую прапазыцыю пра замiрэньне i калi заклiк расiйскай дэмакратыi застаўся «голасам вопiющага ў пустынi»... Мусiць, яшчэ ня перапоўнiлася чара пакуты людзкае i ня досыць яшчэ крывi, хоць ёй «лепш цячы у жылах, як на зямлi ды па пяску», як казаў Герцэн. Мусiць, нi вельмi дужыя тыя шчырыя прыхiльнiкi згоды, каторыя падаюць свой голас за тое, каб супынiць людзкае пабаёвiшча. Але яны павiнны стаць дужэйшымi, бо нахай вайна ня супынiцца «да канца»—аж да поўнага зруйнаваньня усiх каштоўнасьцяў людзкiх».

Роднае слова.

(Ахв. П. Кохановiчу).

Пад уцiскам нядолi адвечнай,
Пад злоспай пагардай чужых,
Сьвяцiлась ты iскраю вечнай
Праменьнаў жывучых, сьвятых.

Гарэло ты, роднае слова,
У глыбi душы маладой;
Зрывала жалезные сковы
Iз думкi адважнай, жывой.

Пад смутнай вякоў нiпагодай
Твой лёс цябе здрадзiць ня мог:
Багацьце i шчасьце народа
Нiколi ня мрэ ў ланцугох!

Прывет табе, роднае слова,
Жывi-ж i красуйся ўсяды!..
Будуй сваю славу на-нова
Мiнуўшчыны слаўнай сьляды.

Кляні векавую пагарду
I зьдзекi адвечных прымус,
I вольнай табе ў нагароду
Хай стане твая Беларусь!

Капыль. Ф. Чэрнышэвiч.

Па Беларусi.

С.-Гарадок, Мiнск. павету.

Селяне прачнулiся, працёрлi вочы i патроху пачынаюць разбiрацць, хто iх вораг, а хто сябар. Возьмiм за прыклад Сёмкава-Гарадзецкую воласьць. С першых дзён рэвалюцыi селяне выказалi гарачае пажаданьне пабудаваць сваё жыцьцё на новых пачатках, але нi ведалi куды i за кiм iсьцi. I доўга яны, сьляпыя, блукалi па кутках i завулках, дзякуючы такiм павадырам, як сьвяш. Самойловiч, Шыманскi i Гушчынскi з аднаго боку i Мiхайлоў, Шастак i iнш.—з другога. Цяпер, як вiдаць з заявы губэрнскаму камiсару, селяне навучылiся аддзеляць куколь ад пшанiцы i пачынаюць выпраўляць сваiх «сябрукоў». Вось гэты прыгавор:

«Зважаючы на тое, што настаяцель Саломарэцкай Пакроўскай царквы нi разу нi выступiў на абарону рэвалюцыi i iнтарэсаў працоўнага народу, а, наадварот, спагадаючы старому рэжыму, кожын раз, як посьля iмшы ў царквi, так i усюды, пры зручным выпадку, рупiцца растлумачыць i убiць селянам ў галаву, што «цар быў чалавек добры, але мiнiстры яго згубiлi; што бяз цара жыць нi можна, бо цар ёсьць земны Бог, а што яго скiнулi с прастолу, дык гэта толькi да часу, i ён яшчэ можа вярнуцца, дзеля чаго трэ' толькi малiцца»; зважаючы на тое, што усiх абаронцаў свабоды, ён начай нi называў, як «кучкай хулiганаў» i iнш., пажадаўшых захапiць уладу да сваiх рук, каб камандаваць над намi, i што ён вачывiдкi старается падкапаць веру у людзей да сваiх прадстаўнiкоў i Часоваго Ураду,—на моцы гэтага мы, парахвiяны саломарэцкай царквi выказваем зьневагу i нiздавальеньне сьвяшч. Самойловiчу i просiм пана камiсара зрабiць ўсе патрэбнае, каб выгналi ад нас яго, сьвяшч. Самойловiча, а замiж яго нiхай прызначаць ў нашу парахвiю больш паважанага i дастойнага пастыра».

Падпiсалi: парахвiяны саломарэцкай царквi (48 подпiсаў).

Парахвiянiн.

Гомель, Магiлёўск. губ.

У ваколiцах Гомеля, аднаго з найбольшых гарадоў Магiлёўск. губ., жыве шмат уцякачоў с Польшы i Лiтвы. Лiтвiны па чужынi рахманейшыя, як у сябе дома, дык памiж уцякачамi розных нацый квiтнея згода.

У самым Гомлi жыве так сама шмат уцякачоў. Есьць яны i ў Добрушы, дзе паперовыя фабрыка колiсь кн. Паскевiча, а цяпер Балашова. Гэта фабрыка была заўсюды пад кiраўнiцтвам палякоў i праз доўгi час дарэктарам гэтай вялiкай фабрыкi быў паляк Стульгiнскi. Большасьць адмiнiстрацыi так сама палякi.

Уласнiк Добрушы, п. Балашоў, мае палац i парк ў Гомелi, дзе знаходзiцца памятнiк кн. Ю. Панятоўскаму на канi, майстарства Торвальдсэна. Памятнiк гэты прывезян сюды з Варшавы кн. Паскевiчам посьля паўстаньня 1831 г. Кажуць, што посьля вайны яго зноў вернуць да Варшавы.

(Dz. Min).

Гарадзiшча, Пiнск. пав.

Гарадзiшча мае старасьвецкi касьцёл, пабудаваны у стылю renaissance (адраджэньне) с пекнымi фрэскамi. Касьцёл гэты за часоў уцiску пераходзiў з рук ў рукi, прадаваўся з аукцыонаў i меў розных гаспадароў. Зачыняны посьля паўстаньня 1863 г. i зьвернуты назад, дзякуючы турботам парахвiян i мэцэната Ольшамоўскаго, ў ём зноў пачалi былi адпраўляць набажэнства у 1912 г. Цiперашнi ксёндз пры гэтым касьцёлi, Мiсевiч, вядомы на Пiншчынi грамадзянскi працаўнiк. У часi вайны ваенныя ўласьцi адабралi у ксяндза ключы ад касьцёлу i выдалi яму на гэта афiцыальны квiток. Такiм парадкам, апека над касьцёлам перэйшла да рук ваенных людзей i, можна сказаць, выпаўнялался даволi добра да дзён рэвалюцыi. Але потым пачалiся нiпарадкi: выламалi бакавыя дзьверы, краты ў вокнах закрыстыi i т. п. i рабiлiся рабункi. Ксёндз Мiсевiч зьвяртаўся с просьбай да ваенных ўласьцяў знайцi вiнаватых, але атрымаў адказ, што гэта робiць iншая ваенная часьць, а што мейсцовы полк зрабiць нiчога нi можа. Дзякуючы пастаянным стараньням ксяндза, дзьверы ў касьцелi забiлi, але пiзабавам iх выламалi зноў. Нi маючы змогi пастаянна жыць на мейсцы, ксёндз тым часам, заўсюды даведваўся да касьцёлу, атпраўляў набажэнства i рабiў свой догляд. Апошнi раз, 26 лiпня, ён застаў у касьцелi салдата ў шапцы, а сам касьцёл меў такi выгляд, што ксёндз выйшаў ды заплакаў.

Вокны у касьцелi пабiты, рэлiквii сьвятых украдзены, фiсгармонiя разбiта на дробныя кусочкi; крыж i аўтарныя лiхтары паломаны, антымiнс знайшоўся ў садзi бяз сьвятошчаў, якiя выняты; гiпсавая фiгура сьвятога папсавана, у закрыстыi выкручаны замкi с шафаў, усе рэчы пакрадзены; на хорах, на фрэсках панапiсваны iмёны, прозвiшча, розныя выразы, партрэт п. Ольшамоўскага пacолаты. Не пашкадавалi i клебанii, дзе жылi салдаты, i зьнiшчылi дазвання: падлога паломана, вокны, дзьверы пабiты i павывожаны.

Аб гэтым барбарызьмi адбiлi тэлеграму старшынi мiнiстраў, глаўнакамандуючаму i бiскупу Цепляку.

(Dz. Kijow.)

«Акружная камiсiя аб справах выбараў да Устаноўчага Сойму», у Мiнску.

Згодна с распараджэньнем мiнiстэрства ўнутраных спраў у Мiнску утворана «Акружная камiсiя аб справах выбараў да Устанаўчага Сойму». Гэтая камiсiя будзе назiрацць за праўдзiвасьцю выбараў.

На апошнiм сходзi Мiнскага губэрск. выканаўчаго камiт. старшынёю гэтай камiсii выбраны прысяжны паверань К. Пятрусэвiч, членамi I. Макрэяў i С. Камiнскi.

Падаражэньне Мiнскiх газэт.

Мiнскiя газэты «Минскiй Голосъ» i «Минская Газета» пабольшылi цану сваiх выданьняў да 15 к. за №, «Новая

даляй. Бачыць—парасята пад арэшнiкам гуляюць, леташнiя арэхi с-пад гнiлога лiсьця дабываюць. Зглеадзiўшы ваўчка, парасята кiнулiся на ўцекi, а адно з разгону папала у куст арэшнiку i завязла шыйкай памiж сукоў i карэнняў. Ваўчок хацеў яго вызвалiць, але парася падняло такi пiск, што пачулi сьвiннi нiдалёчка на балоцi. Як дыхнуць, абступiлi яго, разрохкалiся,—дык той ледзьвя вырваўся с абскублянамi калошамi.

Горка яму стала, але падумаў i усьцешыўся. «Гэта яшчэ мяне ня знаюць. Падумалi пэўня, што хацеў парася зьесьцi»...

Гэтак блукаючы, з голаду пацепаючыся,—набрыў ён воўка, што нёс перад сабою барана. Адабраўшы у воўка барана, панёс ён яго з лесу да пастухоў, але тыя, зглядзiўшы ваўка, кiнулiся на яго с кiямi, загукалi, закрычалi,—дык ён i на гэты раз мусiў чым дуж уцякаць с абабiтымi бакамi. Забiўшыся у нетру, зажурыўся горш за першы раз, але зноў думае: «Гэта яны думалi, што я той самы воўк, што барана ухапiў. Што-ж,—гэта абмылка... Але пагана, што есьцi хочацца... Каб я таго барана сам зьеў, то й бакi-б не балелi i»... I засаромяўшыся свае думкi пашоў даляй.

Выходзiць ён з лесу к сялу. Бачыць—на лужку пры лесi дзецi гуляюць. Дай, думае, пазнаёмiмся. I ухмыляючыся, i прысядаючы, хвастом вiляючы, iдзе ён да дзяцей, а тыя яго як убачылi, справiлi гвалт i нарабiлi, спужаўшыся, лямэнту. Бачыць воўк, што з сяла мужыкi с каламi бягуць. Мусiў i тут уцякаць, але й на гэты раз знайшоў сабе уцеху. «Дзецi—ведома дзецi, дурныя». А знайшоўшы кавалак здохлай каняцiны, пад'еў наш ваўчок, аправiўся i павясялеў.

Бачыць раз ваўчок: на палянцы, абапёршыся на стрэльбу, чалавек стаiць. Прыбраўшы пакорную паставу, лiзгаючы языком i кiваючы хвастом,—вышаў ён, прысядаючы, да чалавека, сталага i разумнага, знаёмiцца, а той, доўга нi чакаючы, злажыўся ды як бахне,—аж ваўчок сьвету нi ўбачыў. Усё чырвоным агнём разьляглося, i сам нi памятае, як у пушчы апынiўся, кроўю ўвесь залiўся, на заднюю нагу ступiць ня можа, толькi ад жаху зубамi ляскоча.

I згадаў ён тады старога ваўка, каторы нi раiў iцi на такую спробу.

Хоць i залiзаў ён сваю нагу, але стаў накульгваць на ўвесь век, i ужо боляй ня думае дабра рабiць, застаючыся злым i збродным, як i кожны воўк.

1911 г. Турма. К. Каганец.

У няволi.

У цiхае, нiрухомае возяро, абросшае зялёным аерам углядаўся вiсокi пабеляны мур, а за мурам, на моцным фундамэнцi, горда трымалася магутная будынiна. Нiвялiчкiя вокны, як прыжмураныя вочы, чарнелi на сьцяне, прыдаючы будынiнi пануры погляд.

Была вясна. Зялёныя дрэўкi вольна расьлi высока пад небам, хаваючы у густым галлi вясёлых шчэбятух. Зелянь аж капала, здаецца, з дрэў i пералiвалася на сонцы усялякiмi колерамi. Усё жыло, расло, вясялiлася. А спагадныя гарачыя праменя сонца, асьвячаючы кругом сьвет Божы, цiкава заглядалi у маленькiя вокны панурай будынiны, каб асьвяцiць i абагрэць цёмныя куткi вогкiх мураў. Цяжка было прабiцца туды, бо пануючая векамi цемра з гневам спатыкала тонкую стужку сьвету i праганяла ад сябе прэч.

— Ня будзе дня! гукала цемра, разносячы рэху па сырых, затхлых пакоях гмаху.— «Мiлей ноч!» ўтарылi совы с кажанамi.

I яскравыя праменнi, зазiрнуўшы у чорныя ваконцы, плылi назад, дзе iх чакалi i вiталi, як Бога, сустрэчаючы.

У вадном с тых вокан, што хмура углядалiся з вялiкага гмаху у воду, у залезнай клетцы, за гратамi, сядзела ў пяволi птушка. Жаласьлiва цiўкаючы ад ранння да вечара, яна сумна глядзела на хараство Божага сьвету i балюча адчувала вясёлы сьпеў сваiх таварышкаў у зяленым гаю дрэваў. Слухаючы iх песьнi, яна ўспамiнала днi вольнага жыцьця i горка скардзiлася.

— Чаму я такая нiшчасная? Чаму той, хто стварыў гэты белы сьвет, дапусьцiў нада мной гэты зьдзек? Нi так даўно лятала й я пад блакiтным небам бязмежнага сьвету i нiколi ня думала, што стану слугою страшнай нявoлi».

Так скардзiлася птушка у сэрцы сваём i паверала скаргу сваю той, што зьляпiла гнязьдзечка сабе у яе над вакном. Яна выказвала ёй свой жаль, сваю тугу, бо нiхто, апроч ластаўкi, нi заглядаў сюды, у гэтае царства цемры i жалю,—воля была мiлей за усё. Затужыла нявольнiца; перастала верыць, што дажджэцца волi. Затаiўшы дух, яна вiтала думкамi там, дзе ўзрасла, дзе пакiнула на волi у родным краю маленькiх птушанят.

— Лепi сьмерць, зьвярнулася яна да ластаўкi.— Прачуваю, што гэта апошняя вясна, i волi нi ўбачу нiколi. Як-бы жадала я узьляцець высока, высока ды засьпеваць тую вольную песьню, якую колiсь спявала! Але путы нявoлi зламалi надзею...

Слухала ластаўка жальбы нявольнiцы i хутчэй адлетала прэч. Чужыя сьлёзы зашнаюць вясельлю.

У адзiн дзень спагаднае сонца прабiлася у сырыя мураваныя муры, праменьня яго шугнулiся ў клетку, але дарэмна. На дне клеткi ляжала някывая птушка, як-бы застыўшая з думкай аб волi, блакiтным небi i дарагiх, мiлых птушанятах...

Мiнск. Галубок.

Бусял i бусьлянята.

(Байка).

Ведама, што часта бацьке даюць сваiм дзецямi такое выхаваньне, каб яны былi карысныя iм, а нi сабе.

Вось дзеля такiх бацькоў раскажу я байку аднаго нябошчыка беларуса.

Ляцiць бусял па-над морам i нясе пад сваiмi крыльямi трох бусьлянят. Як стала цяжка несьцi, дык ён пытае у першага дзiцяцi: «цi будзеш ты мяне несьцi, як я састарэюся?» Бусьляня спалохалася, каб бацька ня кiнуў яго у мора ды й кажа: «буду». Бусял кiнуў яго ў мора.

Паляцеў ён даляй с двума бусьлянятамi. Зноў стала цяжка. Пытае ён тады у другога бусьляняцi: «Як састарэюся я, цi ты будзяш несьцi мяне так сама, як я цябе нясу?»—«Буду!» са страху адказала i другое бусьляня. Бусял кiнуў яго ў мора, бо й яно сказала няпраўду.

Паляцеў ён цяпер с апошнiм дзiцям. Пасярэдзiнi мора iзноў стала цяжка несьцi. Бусял пытае у свайго трэйцяга бусьляняцi, цi будзя яно несьцi бацьку, як ён зробiцца старым. «Не, ня буду», атдказала бусьляня: «бо тагды я буду мець свае дзецi, i мне трэ' будзя насiць iх».

Трэцяя бусьляня сказала праўду, i бацька перанёс яго цераз мора.

Смутны.

Заря« будзя выходзіць на паперы меньшага фармату і павялічыла цану да 12 кап. за №.

«Акружная камісія аб выбарах да Устаноўчага Сойму» ў Магілеві.

На сходзі 17 жніўня Магілёўскага губ. камітэту з'едналых арганізацый выбрана акружная камісія аб выбарах да Устаноўчага Сойму. Старшынёю камісіі выбран Г. Поўзнер.

Краёвы зьезд друкароў.

Неўзабаві ў Вітэбску будзе краёвы зьезд друкароў. На зьездзі будуць прэдстаўнікі друкарскіх хаўрусаў такіх гарадоў: Вільні, Гродны, Коўны, Двінску, Вітэбску, Оршы, Магілёву, Гомелю, Мінску, Беластоку і Сувалкаў.

Выбары да Гарадзкой Думы у Магілеві.

13 жніўня ў Магілёві адбыліся выбары да Гарадзкой Думы. Усяго было падано 22005 галасоў. За сьпісак № 14 (Беларускага Нацыянальнага Камітэту і насяленьня акраінаў) падалі голас 2082 чалавекі. З агульнага ліку 64 гласных, беларусы дасталі 6 мейсц.

Гарадзкія выбары у Дзьвінску.

Зробленыя ў Дзьвінску выбары да Гарадзкой Думы апратэстованы. Справа аб гэтым разглядаецца акружным судом.

АПОШНІЯ НАВІНЫ.

Агульныя весткі.

Пажары на заводах, працуючых на абарону.

У апошнія часы па ўсёй Расіі то сям, то там здараюцца пажары на вялікіх заводах і найчасьцей на тых, што працуюць на абарону. Так нідаўна выбух вялікі пажар на заводзі Ліанозава ў Петраградзі, што выробляў ракеты для войска. Завод займаў 2 ці 3 дзесяціны зямлі сваімі будынкамі у тры паверхі. Стратаў на пеколькі мільёнаў руб. Посьля згарэў так сама ў Петраградзі завод Вэсьцінгаўза, што выробляў шрапнэлі. Выгарэў главны 4-х паверхны будынак заводу, што займаў вялікі кавалак зямлі. 14 жніўня ў Казані пачаўся грандіозны пажар на парахавым заводзі атрыльярыйскага ведамства. Сілаю ўзрыву ва ўсім горадзі былі выбіты вокны—ня толькі адны шыбы, але разам і з рамамі, дзьверы зьлятали с крукоў. Перапуджаныя людзі кідалі ўсё сваё меньне і ўцякалі за горад. Раскідан залезна-дарожны мост цераз раку Казанку. Каля гэтага мосту згінула пажарная каманда, якая прыехала сюды тушыць пажар.

Ні у адным з гэтых выпадкаў прычына пажару не выясьнена. Але як бы там ні было, калі пажары будуць здарацца і даляй,—дрэнна будзе расійскай арміі. І так, як пасьведчыў Вярхоўны Глаўнакамандуючы Карнілаў на Дзяржаўнай Парадзі, заводы цяпер вырабляюць на 60% менш снарадаў, чым раней выраблялося. А калі заводы яшчэ будуць гарэць, дык снарадоў зусім ня будзе, як і ў лета 1915 г.

Усерасійскі Царкоўны Сабор.

16 жніўня ў Маскве ў будынку царквi Хрыста- Збавіцеля пачаўся Усерасійскі Царкоўны Сабор [праваслаўнага духавенства і парафіян]. Старшынёю сабору выбраны маскоўскі мітрапаліт Ціхан, ганаровым старшынёю першы член Сыноду—мітрапаліт Уладзімер.

Ангельцы пра Расію.

Становішча, у яком апынілася Расія, піша «Daily Telegraph» зьяўляецца бязпрыкладным. Расію можна параўняць с чалавекам, каторы быў сьляпы з роду ды раптам стаў бачыць і ня можа, як сьлед, ацаніць вялікую вагу таго, што ён перад сабою бачыць.

Французы пра Расію.

Парыж, 17-га аўгуста. [П. Т. А.] Зьявішча на румынскім фронці выклікаюць з боку нікаторых тутэйшых газэт дужа горкую крытыку і ацэнку у такіх выразах, якіх да гэтага часу яшчэ ніколі ня ужывалі у французскім друку пра расійскую армію. «Petit Parisien» піша: «У той час, як войска дзяржаваў згоды здабываюць сабе славу, рускія уцякаюць ад тых, каго білі усе. Ня глядзючы на усю сымпатыю да патрыатычнай чыннасьці Керэнскага і Карнілава, розум падказывае быць асьцярожным і ні натта спадзявацца на поўнае адраджэньне расійскага войска. Другая газэта «Petit République» раіць расійскай арміі браць за прыклад маленькую румынскую армію, і кажа даляй, што, не глядзючы на пекныя абяцанкі аб хуткім перабудаванні арміі, выпадкі дэзарганізацыі, і няпаслушнасьці бываюць у той час, калі супольнае выступленьне усіх проці немца так патрэбна.

Гэрманія і Расія.

Па весткам з Бэрліну Бэрнгард прапануе новай Камісіі рэйстагу праграму заграгічнай палітыкі, якая мае спрыяць замірэнню, выгоднаму Гэрманіі, дзеля чаго трэба прысьці да паразумення з Расіяй, бо для Гэрманіі нікарысна утварэння нізалежных дзяржаўных ядыніц—Польшчы, Курляндзіі і Ліфляндзіі, з пагляду на тое, што яны, маючы ззаду нязадаволяную Расію, былі б вогнішчам агітацыі проці Гэрманіі. Новае перабудаванне Балканаў павінна рабіцца у паразуменні з Аўстра-Угоршчынаю, Баўгарыяю і Расіяю, бо толькі тагды, калі Англія пабачыць, што ёй пямагчыма знайці супольніка (хаўрусьніка) проці Гэрманіі, яна стане шукаць сталых добрасуседзкіх адносін за Няметчынай і тагды бэльгійская справа страціць сваё цяперашняе значэння.

Нацыанальны рух сярод Крымскіх татараў.

Татарскае насяленьне Крыму дужа непакоіцца дзеля барацьбы некаторых мурзаў з растучым млада-татарскім рухам.

Татары арганізуюць сваю абарону. У Сімфэрапаль прыслан запасны крымскі конны полк; арганізован татарскі батальён. Сіняваты сьцяг Тамэрлана маячыць над татарскім войскам.

Выходзіць спэцыяльная татарская газэта, орган Крымскага Камітэту (на татарскай мові пад назваю «Мілет», а на расійскай—«Голос Татар»), у гэтай газэці ўжо выгалашана праграма татарскага руху.

З за граніцы.

Рэвалюцыя ў Гішпаніі.

У горадзі Барцэлёні (Гішпанія) ідзе бойка паміж урадавым войскам і рэвалюцыанэрамі. Будынкі адкуль стралялі рэвалюцыанэры, параскіданы да-шчэнту артыльлерыяй.

У Мадрыдзі (глаўны горад Гішпаніі) арыштованы цэлы рэвалюцыйны камітэт.

Трошкі раней былі весткі аб вялікіх забастоўках на фабрыках і залезных дарогах. Як цяпер—нема ведама.

Немяц пра Турцыю.

Доктар Шцюрмэр выдаў кніжку пад назваю: «Два годы вайны у Канстантынопалі». У гэтай кніжцы, паміж іншым, гаворыцца: «Для сусьветнай гэрманскай палітыкі падзел Турцыі на часткі ёсьць, вядома, страшэнны удар. Але с пагляду на агульна людзкую цывілізацыю, на моцы патрэб маралі, вольнасьці і справядлівасьці, на моцы інтэрэсу сусьветнага поступу і эканамічнае развіцця Турцыі,—яе упадак—ёсьць адзін з самых лепшых скуткаў цяперашняй вайны».

Абараняючы сябе у вінавачанні, што ён нянавідзіць туркаў, аўтар кажа: «На мой погляд, дык яны былі б шчасьліўшыя, каб іх гасударства было абмяжована граніцамі Анатоліі, гдзе іх раса, дапраўды, складае большасьць насяленьня краю. Я ахвотне аддаў-бы Расіі Армэнію, пралівы і шырокі уплыў на Канстантынополь. На поўдні, дабаўляе ён, вялікая аўтаномная Аравія і Сірыя будуць квітнець пад спагадлівым вокам Англіі і Праццыі, робячых такую разумную, мастацкую палітыку у мусульманскіх краёх і шляхэтна пашыраючы цывілізацыю у Эгіпці, Судані, Індыі і З.-Амэрыцы.

ВАЙНА.

Агляд ваенных падзей.

На заходнім фронці. Раніцаю 21 жніўня нашэ войка пакінуло Рыгу. Крэпасьць Усьць-Дзьвінск ўзарвана; залезныя масты цэраз Дзьвіну так сама. Нашы часьці адходзяць на паўночны ўсход. У Рыжскую затоку ўвайшлі нямецкія падводныя чайкі. 21 жніўня яны абстрэлівалі узьбярэжжа каля гораду Пернова і нарабілі перапалоху, бо людзі думалі, што ў затоку ўвайшоў цэлы гэрманскі флот. На рэшці фронту—стрэляніна.

На Румынскім і Каўказкім фронтах ціха.

На французскім фронці—артыльлярыйская стрэляніна. Вялікія даджджы абярнулі ў балото ўвесь грунт і не даюць магчымасьці выступаць пяхоці.

На Італьянскім фронці італьянскае наступленьне ужо заціхае.

На Балканскім фронці хаўрусьнікі зноў захапілі гору «1050.»

Новыя нямецкія удушлівыя газы.

Гэрманцы вынайшлі новыя снарады з асобымі удушлівымі газамі яны ужо абстрэлівалі французкі горад Арманцьер. Адны з гэтых снарадаў маюць у сабе газ, што прайходзіць праз адзежу і апаляя шкуру, а другія, невялічкія самы, маюць у сярэдзіні вільгаць, якая, пасьля разрыву снарада, так сама абяртаяцца ў газ. Гэты газ прайходзіць у зачыняныя памяшчэньня і нават дастае людзей ў паграбох Пах гэтых газаў, як у гарчыцы. Цераз 5 або 6 гадзін пасьля таго, як чалавек дыхнуў гэтымі газамі, у яго псуюцца бронхі, ён сьлепня, чуя пякоту ў горлі, сьверб па усім целі, без пярэстанку кашляя; тэмпэратура цела падвышаяцца, і чалавек хутка паміряя.

Аб пасылцы кітайскага войска ў Эўропу.

Газэці «Русское Слово» тэлеграфуюць з Пэкіну (глаўны горад Кітайскі), што кітайскі урад дужа прыхільна адносіцца да думкі паслаць у Эўропу па падмогу хаўрусьнікам кітайскае войска.

Пільная справа.

Беларускі рух захапляе усё болей і болей, як простага народу, так і інтэлігэнцыі. З апошніх цялучаюцца прыняўшыя раней расійскую, або польскую культуру. Вярнуўшыся дамоў, пад сваю родную стрэху і пабачыўшы убогасьць роднае хаты. кожнаму хочацца шчыра дапамагчы сваёю працай, кожнаму хочацца прычыніцца да сьвятой справы вызваленьня свае бацькаўшчыны і паставіць на ногі сваю занядбалую гаспадарку. Родная мова—гэта той грунт, на якім расьце і трымаецца уся справа, увесь рух. Тым часам, тыя, хто адарваўся з дзяцінства ад вёскі або саўсім ні бачыў вёскі, ня толькі перасталі гаварыць па-беларуску, але часта і думаюць па-чужынску. Вось усе тыя «новыя» беларусы, каторыя хочуць чым колячы дапамагчы у справі адбудавання свае бацькаўшчыны, прымушаны напярод, як напісаць на роднай мові, выкладаць свае думкі на той мові, якой навучыліся у школах, а ўжо потым перакладаюць. Іншым проста хацелася-б што цікавае ці карыснае перэтлумачыць, але што-ж ты зробіш, ня ведаючы мовы. Прыходзіцца або ісьці пытацца да тых, хто разумея і у каторых і так процьма работы, або да вясковых людзей. каторыя, паадварот, ня зразумеюць таго, аб чым у іх будуць пытацца, а то пачнуць крудзіць мову па польскі, ці маскоўскі лад. Такія выпадкі шкадліва адбіваюцца на нашым руху. Каб гэтага ня было, дык нам трэ парупіцца аб тым, каб стаць тым людзям па дапамозі. Дзеля гэтага трэба дапасаваць слоўнік: расійска-беларускі і польска-беларускі.

Да гэтага часу у нас быў славар толькі баларускі-расійскі; бо па нашу мову глядзелі, як на падмову (нарѣчіе) і цікавіліся ёю адны спэцыялісты, акадэмікі. Нам гэты славар покі што ні надта патрэбян. Важна як найхутчэй злажыць ты слоўнікі, аб якіх я вышэй паміпаў. Аднаму яго злажыць цяжка, ды й ні так поўны ён будзе. Дзеля гэтай справы трэба зрабіць хаўрус, згаварыцца з другімі, я прапанаваў-бы гэткі спосаб, каторы, павэдлуг майго разуменьня, самы найлепшы. Тут проста жартуючы зробіш вялікае дзела. Як чытаеш беларускую кнігу ці газэру, дык трэба падкрэсьліць словы чыста беларускія, якія ні падобны да слоў расійскіх, або польскіх. Потым, як час, трэ' выпісаць іх па літарам у парадку абэцадла, пералажыўшы, ведама, на другую мову так, каб польскія ці расійскія словы стаялі наперадзі. Я лічу гэта надта практычным, бо калі перакладаць з слоўніка расійскага, або польскага кожнае слова, то мала што выйдзе,-беларускага у тлумачэньні гэтых слоў будзе ні шмат.

Трэба яшчэ зьвярнуць увагу на тое, каб выпіскі рабіліся з розных кніг. Павінна быць сыстэмнасьць. Я прасіў-бы тых, хто захоча прычініцца да гэтае справы, каб прыслалі мне паведамленьне, з якіх хто кніг мае выпісываць словы. К 30-у кастрычніку (окцябр) с тых кніг, якія я прызначу кожнаму, усе словы павінны быць выпісаны і растаўляны па літарам, а я ўжо прывяду да парадку. Натта важна ведаць, колькі хто можа патраціць часу. Працу злажэньня расійска-беларускага слоўніка я прымаю на сябе. Адрэс мой: Мінск, Захараўск. 18. Белар. Ц. Рада. подпаруч. Дварчаніну.

Грамадзянства!

Цамятайце, што газэта можа істнуваць толькі пры вашай дапамозі. Зьбірайце ахвяры на падтрыманьне і пашыреньне друкованага роднага слова. Народ ня можа жыць бяз газэты і кніжак. Ваша павіннась у падбаць аб гэтым. Шукайце новых падпісчыкаў і пытайце газэты скрозь—на станцыях, ў кіосках, у разносчыкаў. У кожнай весцы, сяле, у кожнай році, камандзі, сотні, эскадроні і батарэі павінна быць «Вольная Беларусь».

Рэдакцыя.

Абмылка друку.

У № 10 «Вольн. Бел.» ў аддзелі «Друк і жыцьце» на 4-ай страніцы у 4—6 радкох зверху надруковано: «на абшары акупацыі згуртавалася літоўская палітычная група,» а трэба чытаць: «на абшары акупацыі літоўскай згуртавалася палітычная група».

ІВАН РУДЫ шукае свае жонкі Ганны з дзецьмі Александрам, Юліянам і Ольгай. брата Сьцепана Рудога і сястру Марыю. Усе з вёскі Тучэва, Пачапоўскай вол. Мін. г. Нов. пав. Ведаючых што небудзь аб іх, просіць паведаміць па адрэсі: Мінск, Захароўская 18. «Вольная Беларусь» для І. Рудога. Просіць другія газэты перадрукаваць.

Рэдактар Я. Лёсік.

Выдавец: «Т-ва Беларускай Культуры.»

Друкарня Н. М. Нахумова (старшага)